

ВІДГУК

офіційного опонента

к.е.н., доц., доцента кафедри банківської справи та страхування Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана

Лавренюка Владислава Володимировича

на дисертаційну роботу

Поцелуйка Ігоря Володимировича на тему:

«Розвиток ринку кредитних послуг України в умовах фінансової нестабільності»,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

Ринок кредитних послуг відіграє одну з ключових ролей у забезпеченні стабільного функціонування фінансової системи держави. Саме підтримка ефективної діяльності кредитних установ дозволяє сформувати стійку основу для подальшого економічного розвитку країни та, що найважливіше, забезпечити умови для стабільності цього розвитку.

Діяльність банківських і небанківських кредитних установ має важливе значення з огляду на формування фінансових ресурсів, які в подальшому використовуються у господарській діяльності економічних суб'єктів. Відповідно, кредитні установи мають змогу безпосередньо впливати на фінансову активність цих суб'єктів, а виникнення будь-яких кризових явищ у їхній діяльності позначається на розвитку як домогосподарств, так і суб'єктів підприємництва. Таким чином, забезпечення надійності та стабільності роботи кредитних установ формує підґрунтя для ефективного функціонування ринку кредитних послуг, що, у свою чергу, стимулює економічну активність суб'єктів господарювання.

Водночас, за умов нестабільної роботи кредитних установ, виникнення кризових ситуацій у діяльності окремих комерційних банків, кредитних спілок, фінансових компаній та інших фінансово-кредитних установ може мати загрозливі наслідки для ринку кредитних послуг загалом. Такі кризові явища здатні поширюватися на інші елементи фінансової системи, провокуючи системні ризики та загрожуючи її стабільності.

Саме тому надзвичайно важливим є глибоке розуміння особливостей функціонування, трансформації та розвитку ринку кредитних послуг як цілісної системи – як у періоди стабільності, так і в умовах економічної, політичної чи соціальної нестабільності. Це визначає актуальність теми дисертаційної роботи Поцелуйка Ігоря Володимировича.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Поцелуйка І.В. виконана в межах планів науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за такими темами: «Розвиток ринку кредитних послуг в умовах становлення цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0121U113250), у межах якої

автором обґрунтовано сутність та характерні риси функціонування ринку кредитних послуг в умовах фінансової нестабільності; «Стратегічні детермінанти розвитку ринку фінансових послуг в умовах цифровізації національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104317), у рамках якої здобувачем розглянуто сутність кастомізації та особливості її використання кредитними установами в умовах цифровізації ринку фінансових послуг; «Теоретико-прикладні положення розвитку ринку кредитних послуг в умовах макроекономічної нестабільності та повоєнного відновлення економіки (номер державної реєстрації 0123U104319), де автором обґрунтовано передумови, особливості функціонування ринку кредитних послуг в умовах фінансової нестабільності та наслідки для кредитних установ, національної економіки від виникнення кризових ситуацій в межах фінансової системи країни.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертації дозволяє зробити висновок, що сформовані автором наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними та обґрунтованими, а всі поставлені завдання виконані. Відповідно основну мету дослідження, яка полягає в узагальненні та поглибленні теоретико-методичних засад функціонування ринку кредитних послуг та розробці прикладних положень забезпечення його стабільного розвитку в умовах фінансової нестабільності, досягнуто.

Дисертаційна робота є логічним, структурованим та завершеним науковим дослідженням, якість якого підтверджує системність дослідження. У теоретичну основу покладено наукові праці українських та закордонних учених. У дисертації використано нормативно-правові та законодавчі акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, а також дані, отримані автором у процесі досліджень.

Методологічні положення дослідження ґрунтуються на використанні загальнонаукових та спеціальних методів. Зокрема, були використані такі з них: метод контент-аналізу та метод систематизації – для обґрунтування наукових підходів до визначення змісту таких дефініцій, як «макроекономічна нестабільність», «фінансова нестабільність», «фінансова стабільність», «фінансова криза», «криза ринку кредитних послуг»; системний підхід – для дослідження ринку кредитних послуг як цілісної системи, а також для опису механізму функціонування такої системи в умовах нестабільності; методи абстрагування та узагальнення – для характеристики особливостей функціонування ринку кредитних послуг в умовах фінансової нестабільності та економічного відновлення; статистичні методи аналізу та індексний метод – для опису сучасних тенденцій функціонування кредитних установ і загального розвитку ринку кредитних послуг в Україні; методи економетричного моделювання – для обґрунтування впливу макроекономічних чинників на діяльність різних типів кредитних установ; методи аналізу, синтезу – при конкретизації базових перешкод розвитку ринку кредитних послуг, сучасних викликів щодо забезпечення його ефективного функціонування, обґрунтування

заходів розвитку кредитних установ в умовах макроекономічної нестабільності; метод групування – для опису наукових підходів до трактування сутності категорії «кастомізація» та конкретизації видів кастомізації кредитних послуг; графоаналітичний та табличний методи – для узагальнення статистично-аналітичної інформації та наочного представлення результатів, отриманих у процесі дослідження.

Обґрунтованість наукових пропозицій автора, висновків та представлених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, науковими публікаціями.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків.

У дисертації розглянуто теоретичні, методичні та практичні засади забезпечення розвитку ринку кредитних послуг в умовах фінансової нестабільності.

У першому розділі дисертаційної роботи увагу зосереджено на дослідженні сутності ринку кредитних послуг, його функцій, а також обґрунтуванні ролі цього ринку у розвитку фінансової системи держави. Розглянуто зміст поняття «фінансова нестабільність» та визначено передумови виникнення кризових явищ у функціонуванні фінансової системи. Крім того, дисертантом обґрунтовано особливості функціонування ринку кредитних послуг в умовах фінансової нестабільності.

У другому розділі проведено аналіз сучасного стану функціонування ринку кредитних послуг в Україні та визначено основні тенденції його розвитку в умовах фінансової нестабільності. Значну увагу в межах розділу приділено дослідженню основних трендів діяльності банківських установ і небанківських кредитних посередників.

У третьому розділі визначено детермінанти розвитку ринку кредитних послуг в умовах фінансової нестабільності та конкретизовано напрями його подальшого розвитку. Особливу увагу приділено дослідженню сутності й ролі кастомізації у забезпеченні стабільного функціонування ринку кредитних послуг. Також розглянуто питання регулювання цього ринку в умовах стохастичного економічного середовища, в якому функціонують кредитні установи.

Отже, можна стверджувати, що дисертаційна робота є логічною, послідовною та завершеною працею, що виконана автором самостійно. Наукове дослідження оформлене відповідно до встановлених вимог та містить усі необхідні структурні компоненти.

Наукова новизна одержаних результатів

Серед наукових здобутків Поцелуйка І.В. доцільно виокремити наступні:
вперше:

– запропоновано модель впливу процесу кастомізації кредитних послуг на стабільність функціонування ринку кредитних послуг в умовах цифровізації

фінансової системи, що реалізовано через визначення сутності кастомізації фінансової послуги, її специфічних рис, переваг і недоліків, можливих наслідків для роботи кредитних установ, опис алгоритму її впровадження у їхню діяльність;

удосконалено:

- систематизацію видів кастомізації кредитних послуг, які були виокремлені через використання процесного підходу до розгляду змісту кредитної послуги та визначення особливостей формування кредитних відносин у межах фінансової системи; це дало можливість конкретизувати такі види кастомізації кредитної послуги як: персоніфікована, цінова, поведінкова, цифрова, групова та ризикова, а також розглянути їхній зміст;

- наукові положення щодо розуміння сутності та змістовних ознак функціонування ринку кредитних послуг, які сформульовані на основі використання міждисциплінарного підходу, зокрема дослідження його змісту з використанням таких підходів: правовий, ринковий, інституціональний, системний, трансформаційний, просторовий та поведінковий;

- науковий підхід до обґрунтування напрямків трансформації ринку кредитних послуг, який полягає в конкретизації особливостей такої трансформації, її причин та умов здійснення в періоди макрофінансової нестабільності та економічного відновлення діяльності кредитних установ;

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат фінансової науки у частині уточнення сутності таких категорій, як «макроекономічна нестабільність», «фінансова стабільність», «фінансова нестабільність», «фінансова криза»;

- теоретичні положення щодо розгляду сутності механізму функціонування системи ринку кредитних послуг, що реалізовано через дослідження його сутності, основних суб'єктів, методів, інструментів, принципів, визначення видів ресурсного забезпечення, які необхідні для підтримки стабільного функціонування такого механізму (нормативно-правове, інституціональне, фінансове, інформаційне, кадрове);

- наукові підходи до розгляду сутності поняття «криза ринку кредитних послуг», яке запропоновано розглядати як стан функціонування ринку кредитних послуг, якому притаманна незбалансованість попиту і пропозиції на позикові кошти, що супроводжується руйнуванням економічних відносин між позичальниками та кредиторами, зниженням доступності кредитних ресурсів та формуванням інституціонального простору для зменшення рівня довіри між основними його учасниками; врахування окресленого підходу до розуміння зазначеного поняття дало можливість виокремити його змістовні ознаки, визначити передумови та причини формування кризових явищ в межах ринку кредитних послуг.

Практичне значення результатів дослідження

Рекомендації Поцелуйка І.В, використані у практичній діяльності АТ «Акцент-Банк», Бізнес-консультативної компанії «ПРИВАТ КОНСАЛТ».

Основні теоретичні висновки й практичні рекомендації автора впроваджено в освітній процес Національного університету «Чернігівська політехніка» під час викладання навчальних дисциплін «Гроші та кредит», «Кредитний менеджмент», «Ринок кредитних послуг».

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 12 наукових працях, з них: 1 стаття в іноземному науковому виданні (Scopus); 5 статей у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 6 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій – 9,84 друк. арк.; особисто автору належить – 5,22 друк. арк.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502), щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності.

Дисертант дотримувався норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

1. На с. 24 дисертації автор досліджує сутність категорії «кредитна послуга», розглядає позиції авторів щодо її трактування. На наше переконання, враховуючи тему дисертації, доцільно було б також розглянути види кредитних послуг, які сьогодні надаються банківськими установами і небанківськими кредитними посередниками.

2. На с. 49 дисертації автором визначаються причини виникнення макроекономічної нестабільності, які ним розподілені на внутрішні та зовнішні причини. Вважаємо за необхідне провести систематизацію таких причин у залежності від тих суспільних систем, в межах яких вони виникають (рис. 1.4).

3. На рис. 2.2 автором наводиться інформація про зміни макроекономічних показників в Україні. Проте визначені показники представлені за період з 2010 по 2022 роки. Доцільно було б навести більш

актуальну інформацію про основні макроекономічні показники, оскільки вона є доступною та вже загальновідомою.

4. На рис. 135 представлено результати економетрично моделювання впливу макропоказників на обсяги виданих кредитними установами позик (табл. 2.5). Вважаємо за необхідне поглибити аналіз отриманих економетричних моделей для більш глибокого опису впливу зазначених показників на здійснення кредитної діяльності різними типами фінансових установ.

5. У підрозділі 3.2 автору доцільно було б більше уваги приділити впливу цифрових технологій на функціонування сучасної моделі ринку кредитних послуг, конкретизувати яким чином такі технології можуть впливати на його стабільний розвиток.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Поцелуйка Ігоря Володимировича на тему «Розвиток ринку кредитних послуг України в умовах фінансової нестабільності» є завершеним, самостійним дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне і практичне значення.

Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України №1 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами й доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502) та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502).

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Поцелуйко Ігор Володимирович, автор дисертаційної роботи на тему «Розвиток ринку кредитних послуг України в умовах фінансової нестабільності», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

Опонент:

кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри
банківської справи та страхування
Київського національного економічного
університету ім. Вадима Гетьмана

Владислав ЛАВРЕНЮК